

Wichura Max Ernst (1817-1866)

Badacz flory Śląska, Laponii, Alp i Dalekiego Wschodu

Urodził się 27 stycznia 1817 roku w Nysie (Neisse), gdzie jego ojciec był radcą ówczesnego Sądu Książęcego. Dzieciństwo spędził w Oławie (Ohlau), do której w roku 1819 przenieśli się jego rodzice. W latach 1830-36 uczył się w Friedrichs-Gymnasium we Wrocławiu. Już wówczas zajmował się z zapałem botaniką, przy czym duży wpływ na rozwój jego zainteresowań miał ówczesny rektor gimnazjum, późniejszy miejski radca szkolny, prof. Wimmer. Wichura uczył się botaniki podczas wycieczek terenowych z Wimmerem i Schummelem, a później również sam prawie cały wolny czas poświęcał na wyjazdy w bliższe i dalsze okolice Śląska. W późniejszych latach wycieczki te zaowocowały szeregiem publikacji na temat flory różnych obszarów Śląska, m.in. okolic Dzierżoniowa (Reichenbach) i Tarnowskich Gór (Tarnowitz).

Od roku 1836, w którym uzyskał świadectwo dojrzałości, studiował prawo w Berlinie i Bonn. Podczas studiów w Bonn zainteresował się morfologią, później rozciągnął swoje studia botaniczne również na systematykę, szczególnie mchów. Pasjonowały go również zagadnienia matematycznych proporcji w budowie roślin i prawa rządzące powstawaniem krzyżówek roślinnych. W roku 1839 zdał pierwszy egzamin prawniczy, w krótkim czasie również drugi. Karierę prawniczą rozpoczął we Wrocławiu jako asystent i referendariusz. W roku 1846 spędził letnie miesiące w Ustroniu, gdzie przygotowywał się do trzeciego egzaminu prawniczego. Zaprzyjaźnił się tam ze znanym botanikiem-amatorem, pastorem Karolem Kotschy. Odkrył tam też dwie osobliwe krzyżówki wierzb, co dało początek jego późniejszym, prowadzonym w latach 1852-59, doświadczeniom nad sztucznym krzyżowaniem rozmaitych gatunków wierzb. Już wówczas był botanikiem znanym w kręgach naukowych, o czym najlepiej świadczy fakt, że w roku 1847 J. Roemer na jego cześć nowemu rodzajowi z rodziny *Amaryllidaceae* nadał nazwę *Wichuraea*.

Po zdaniu trzeciego egzaminu prawniczego w Berlinie odbył w roku 1849 praktykę adwokacką w Trybunale Najwyższym. Rok później został pomocnikiem adwokata miejskiego w Raciborzu (Ratibor), zaś w latach 1851-57 był sędzią sądu miejskiego we Wrocławiu. Badania nad krzyżówkami wierzb zawiodły go do Laponii, dokąd w roku 1856 wyruszył z von Wallenbergiem z Wrocławia i Cederstrahlem z Upsali. W okresie tym badał również alpejskie mchy w Niskich Taurach i prowadził botaniczne studia w Karpatach. Był aktywnym członkiem Sekcji Botanicznej Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczystej, na posiedzeniach której prezentował wyniki swych badań. W roku 1858 przeniesiony został do pracy w administracji na stanowisko radcy prawnego wydziału do spraw wyznaniowych i szkolnych. Rok później mianowany został radcą rządowym wrocławskiej administracji.

Jesienią tego samego roku na wniosek Królewskiej Akademii Nauk w Berlinie mianowany został botanikiem Pruskiej Ekspedycji Wschodnioazjatyckiej, której celem miało być zbadanie obszaru mórz wschodniej Azji. Nadawał się, jak mało kto, do udziału w tej wyprawie, gdyż był nie tylko wybitnym botanikiem, ale cieszył się ponadto dobrym zdrowiem i, mimo niskiego wzrostu, który znany ze swych żartobliwych wierszyków Körber skomentował słowami „Parva

statura – Judex Wichura”, silną budową ciała oraz odpornością na trudy. Jego zadaniem miało być zbieranie żywych i zasuszonych okazów roślin oraz prowadzenie badań i obserwacji wszędzie, gdzie pozwolą na to czas i okoliczności, a do pomocy dano mu doświadczonemu ogrodnikowi Schottmüllera. Podróżując na fregacie „Thetis” Wichura zwiedził w ciągu trzech lat Madagę, Rio de Janeiro, Singapur, Manilę oraz nadbrzeżne miasta Japonii i Chin. Gdy ekspedycja skierowała się do Syjamu, odłączył się od niej, by spędzić sześć miesięcy na Jawie. Stamtąd wyruszył na Cejlon, gdzie przez trzy miesiące prowadził badania, podczas których dotarł na szczyt góry Pidurutalagala. Z Cejlonu udał się do Kalkuty, skąd wraz z dyrektorem tamtejszego ogrodu botanicznego, Andersonem, wyruszył do Sikkimu, by zapoznać się z florą Himalajów. W czerwcu 1863 roku popłynął z Kalkuty do Suez, skąd, po zwiedzeniu Egiptu i wyspy Korfu, wrócił do Wrocławia.

Zgromadzone podczas podróży bogate zbiory botaniczne dowiózł w bardzo dobrym stanie, jednak rząd zwlekał z wyasygnowaniem środków na ich opracowanie, w związku z czym w roku 1863 Wichura wrócił do pracy we wrocławskiej administracji. Doprowadził wówczas do końca opracowanie wyników swych doświadczeń nad sztucznym krzyżowaniem wierzb. Dopiero w grudniu 1865 roku został urlopowany z Wrocławia i wezwany do Berlina, gdzie z zapałem wziął się za opracowywanie materiałów przywiezionych z Dalekiego Wschodu. Tragiczna śmierć zniweczyła jednak wszystkie jego zamierzenia. Rankiem 26 lutego 1866 roku znaleziono go leżącego obok stołu, przy którym pracował, śmiertelnie zatrutego tlenkiem węgla. 1 marca 1866 pochowany został we Wrocławiu. Dwa lata po jego śmierci wydane zostały we Wrocławiu przygotowane do druku przez jego brata, Amandusa Wichurę, listy, które pisał do matki podczas swej podróży po Dalekim Wschodzie. Poza wspomnianym wyżej rodzajem *Wichuraea* jego nazwisko upamiętnione zostało również w nazwie jednego z arktycznych gatunków przywrotnika - *Alchemilla wichurae* (Buser) Stefans.

Ważniejsze prace:

- 1843 – Beiträge zur schlesischen Flora. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur.*
- 1843 – Beiträge zur Flora von Schlesien. *Ibid.*
- 1843 – Beiträge zur Morphologie. *Ibid.*
- 1843 – Über Polarität der Knospen und Blätter. *Ibid.*
- 1845 – Pflanzen aus der Umgebung von Reichenbach. *Ibid.*
- 1846 – Beiträge zur Lehre von der Blatt- und Knospenstellung. *Flora 29.*
- 1847 – Über die Zusammensetzung der weiblichen Blüthe und die Stellung der Narben bei den Weiden. *Übers. Arb. Schl. Ges. vaterl. Kultur.*
- 1849 – Pflanzen der Umgebung von Tarnowitz. *Ibid.*
- 1850 – Über eine den Blättern vieler Pflanzen eigenthümliche Drehungsbewegung. *Ibid.*
- 1852 – Beobachtungen über schlesischen Pflanzen. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur 29.*
- 1852 – Über die Axendrehung der Schwärmosporen und Infusorien. *Ibid.*
- 1853 – Einige neue Standorte schlesischer Pflanzen. *Ibid. 30.*
- 1853 – Über künstlich erzeugte Weidenbastarde. *Flora 36.*
- 1855 – *Cerastrium longirostre* n. sp. und *Dianthus Wimmeri* n. sp. zwei neue Pflanzen aus der schlesischen Flora. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur 32.*
- 1856 – Bemerkungen über das Blühen, Keimen und Fruchttrogen der einheimischen Bäume und Sträucher. *Ibid. 33.*
- 1857 – Über *Stephanosphaera pluvialis*. *Nov. Acta Akad. Nat. Cur. 26* [mit F. Cohn].

- 1859 – Über die in Schlesien vereinzelt vorkommenden nordischen Pflanzen. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 36.
- 1859 – Neue Fundorte schlesischer Pflanzen. *Ibid.*
- 1859 – Ein Ausflug nach Lulea-Lappmarken. *Flora* 42.
- 1860 – Beiträge zur Physiologie der Laubmoose. *Jb. für wiss. Botanik* 2.
- 1863 – Die Bastardzeugung im Pflanzenreiche, erläutert an den Bastarden der Weiden. Breslau.
- 1868 – Aus vier Welttheilen. Ein Reise-Tagebuch in Briefen. Breslau.

Źródła:

- Cohn F. 1866. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 64. S. 75-78.
- Engler A. 1874. *Schles. Prov. Blätt. N. F.* 13. S. 392-398 (portret).
- Wunschmann E. 1897. *Allg. Deutsche Biogr.* 42. S. 316-318.